

Література

Баранов А. Н. Лингвистическая теория аргументации (когнитивный подход) / А. Н. Баранов : Автореф. дис. ... докт. филол. наук : Институт русского языка. – М., 1990. – 45 с. Баранов А. Н., Паршин П. Б. Языковые механизмы вариативной интерпретации действительности как средство воздействия на сознание / А. Н. Баранов, П. Б. Паршин // Роль языка в средствах массовой информации : Сб. обзоров. – М. : ИНИОН АН СССР, 1986. – С. 100–142. Блакар Р. М. Язык как инструмент социальной власти / Р. Блакар // Язык и моделирование социального взаимодействия. – М. : Прогресс, 1987. – С. 88–125. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с. Демьянков В. З. Конвенции, правила и стратегии общения (интерпретирующий подход к аргументации) / В. З. Демьянков // Известия АН СССР. – Серия литературы и языка. – Т. 41. – 1982. – С. 327–337. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 284 с. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Язык и моделирование социального взаимодействия : Переводы / Сост. В. М. Сергеева и П. Б. Паршина ; Общ. ред. В. В. Петрова. – М. : Прогресс, 1987. – С. 126–170. Николаева Т. М. О принципе «некооперации» и/или о категориях социолингвистического воздействия / Т. М. Николаева // Логический анализ языка. Противоречивость и аномальность текста. – М. : Наука, 1990. – С. 225–235. Падучева Е. В. Тема языковой коммуникации в сказках Льюиса Кэрролла / Е. В. Падучева // Семиотика и информатика. – Вып. 18. – М. : ВИНТИ, 1982. – С. 76–119. Поварнин С. И. Спор: О теории и практике спора / С. И. Поварнин // Вопросы философии. – № 3 – 1990. – С. 45–69. Сухих С. А. Речевые интеракции и стратегии / С. А. Сухих // Языковое общение и его единицы. – Калинин : КТУ, 1986. – С. 71–77. Corder S. P. Strategies of communication / S. P. Corder // Strategies in interlanguage communication / C. Farch & G. Kasper (Eds.). – London : Longman, 1983. – P. 15–19. Ervin-Tripp S. Is Sybil there? The structure of some American English directives / S. Ervin-Tripp // Language and Society. – 1976. – № 5. – P. 25–66. Gumpers J. J. Discourse strategies / J. J. Gumpers. – Cambridge UK : Cambridge University Press House, 1982. – 225 p.

УДК 811.111'373.72

ЧАРКОВСЬКА О.Б.

(Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича)

ПОНЯТТЄВО-ОЦІННІ ОЗНАКИ ПРИВАТНОСТІ В АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ

Стаття присвячена дослідженню концепту "приватності" в англійській мовній картині світу. Наводяться приклади груп фразеологізмів, що репрезентують ознаку "приватності" в англійській мові, здійснюється їх класифікація за семантичними параметрами.

Ключові слова: фразеологія, фразеологічна одиниця, класифікація фразеологізмів, фразеологічна система мови.

Чарковская Е.Б. Смысловые и оценочные признаки ПРИВАТНОСТИ в английских фразеологизмах. В статье рассматривается исследование концепта "приватности" в английской языковой картине мира. Приводятся примеры групп фразеологизмов, которые представляют признаки "приватности" в английском языке, производится их классификация согласно семантическим параметрам.

Ключевые слова: фразеология, фразеологическая единица, классификация фразеологизмов, фразеологическая система языка.

Charkovska O.B. Notional and evaluative features of PRIVACY in the English phraseological units. The article is dedicated to the analysis of the concept "privacy" in the English lingual picture of the world. There are groups of phraseological units, which represent the indication of "privacy" in English, their classification is carried out according to the semantic parameters.

Key words: phraseology, phraseological unit, classification of phraseological units, phraseological system of the language.

Фразеологія як наука продовжує розвиватися і привертати увагу все ширшого кола дослідників. Постають нові проблеми, уточнюються або ж по-новому висвітлюються питання, що досліджувалися досі. Серед мовознавців немає одностайності щодо визначення центральної одиниці предмета, його природи, значення тощо. Деякі аспекти залишаються недостатньо вивченими, як, наприклад: зіставне дослідження фразеології, фразеологічного формування, фразеологія і контекст, перекладознавчі рівні фразеології. Наукові досягнення у сфері фразеології окремих мов дають підставу увиразнювати у ній наявність різних універсалій, а звідси постає можливість виділити явища загальної фразеології. Таким чином, все це – складові фразеології не лише як науки, але й як навчальної дисципліни [Кунин 1996, с.15].

На тлі підвищеного інтересу до вивчення фразеології особливої уваги заслуговують дослідження глибинних зв'язків між фразеологією і національним менталітетом. Фразеологія є тим мовним матеріалом, який безпосередньо пов'язаний з духовною культурою певного етносу. В образній природі фразеологізмів яскраво відображена національна картина світу, зафіксовані народні традиції, звичаї, міфологічні й релігійні уявлення, в яких виявляються культурно-історичні, духовні цінності народу та його пріоритети [Андреева 2005, с 277]. **Завданням** нашого дослідження – показати як саме у фразеологічних одиницях англійської мови знаходять своє відображення ознаки "приватності".

Дослідження фразеологічних одиниць є важливим для сучасної мовознавчої науки, що й

зумовлює **актуальність** даної статті. Окрім того, лінгвокультурне моделювання мови є провідним напрямом сучасної лінгвістики. **Предметом** нашого дослідження виступає ознака "приватності", а **об'єктом** є фразеологічні засоби репрезентації "приватності" в англійській мові. **Метою** статті виступає характеристика та вивчення особливостей відображення ознак культурних понять "приватності" за допомогою фразеологічних одиниць англійської мови. Для її досягнення необхідно виконати наступні **завдання**: 1) виокремити групи фразеологізмів, що репрезентують ознаки "приватності" в англійській мові; 2) класифікувати поняттєві та оцінні ознаки вираження "приватності" у фразеологічних одиницях за семантичними параметрами.

Останніми роками фразеологічні одиниці активно досліджуються з позицій лінгвокультурології. Особливий інтерес до даних одиниць пов'язаний з тим, що фразеологізми є важливим джерелом культурно значущої інформації для лінгвокультурологічного аналізу мови.

В колективній свідомості носіїв мови існує специфічна картина світу, що відображає досвід відповідної лінгвокультури; в основу картини світу закладені ментальні утворення різної природи, які можуть отримувати мовні втілення, - концепти.

Приватність є важливим регулятором міжособистих та інституціональних відносинах, це фіксується в моральній та юридичних сферах суспільного устрою, а також в численних проявах щоденного повсякденного спілкування. Соціально-психологічний феномен "приватність" грає виключно важливу роль в англійській культурі, цьому явищу присвячені окремі дослідження в галузі соціології, психології та культурної антропології, в лінгвістичній ж літературі дане питання ще не розглядалось, хоча приватність як феномен має численне та варіативне мовне позначення в англійській мові.

Приватність як усвідомлення людини своєї власної сфери на протигагу суспільної є культурним концептом, що моделюється в якості узагальнення ситуації, учасники якої прагнуть зберегти від недозволеного вторгнення у свій власний простір. Образна сторона цього даного культурного концепту представляє собою базовий фрейм фізичного і символічного простору особистості; понятійна сторона – мовне позначення характеристик цього простору, поведінку людей, що дотримуються або порушують приватність, предметів та подій, що асоціюються з приватністю.

Категорія "приватності", яка є основою даного дослідження, може бути віднесена до ряду загальнолюдських цінностей. Дійсно, нормальна життєдіяльність людини в суспільстві складається із змінних один одного станів, коли людина спілкується з іншими людьми і залишається наодинці з собою, відчуває захист і підтримку навколишніх людей і разом з цим володіє відносною свободою і незалежністю від інших людей і суспільства в цілому. Приватність в її цілому розумінні виступає як ідеальний баланс між індивідуальним і соціальним аспектами життя людини. Це ця кінцева ціль, до якої кожне цивілізоване суспільство має прагнути, але втілення, реалізація цього ідеала в конкретних культурно-історичних умовах залежить від багатьох причин, і так як кожне суспільство розвивається по своїм власним законам, значення цього явища неоднакове в різних культурах.

В результаті суцільної вибірки (250 фразеологічних одиниць) з фразеологічних словників англійської мови були виявлені наступні групи фразеологізмів, що виражають різне значення ознак "приватності":

- 1) одиниці, що асоціюються з первинними полями приватності (групи "секретність", "свобода", "особистість", "одинокість" та "взаємовідносини між людьми");
- 2) одиниці, що характеризують різні типи порушення приватності;
- 3) одиниці, що характеризують людей (їх манери), які порушують сторонню приватність;
- 4) одиниці, що містять характеристики людей, які є занадто чутливими до порушення приватності.

Ознака "приватності" в значеннях даних фразеологізмах виступає головним чином, як асоціативна, хоча в значеннях деяких фразеологізмах виступає в якості семантичного. При цьому про наявність ознаки можуть свідчити наступні аспекти:

- 1) одна з лексем в складі фразеологізмів містить ознаку приватності (*in private*, *for somebody's private ear*, *take somebody in one's confidence*, *warm oneself into somebody's confidence*) або ознака з'являється в результаті поєднання декількох лексем (*mind one's own affairs*, *poke one's nose into somebody's affairs*);

- 2) ознака відсутня в семантичному тлумаченні фразеологізмів (*air one's dirty linen in public – discuss private matters in public*; *get fresh with somebody – become overly bold or impertinent*; *hit one when one lives – affect one personally or intimately*; *have a big mouth – be a gossip, be a person who tells secrets*).

Ступінь ідіоматизації не була врахована нами при відборі, і серед ідіом представлені різні типи:

1) фразеологічні зрощення (ідіоми), значення яких не виводиться з прямих значень елементів: *to cut a pie* - втручатися; *put somebody's monkey up* – вивести з себе, розізлити; *put on the dog* – бути гордим; *let the cat out* – виказати секрет;

2) фразеологічні єдності, які зберігають прозору внутрішню форму: *have long ears* – бути допитливим; *ruffle somebody's feathers* - дратувати когось; *dog somebody's footsteps* – вистежувати когось; *be pinned to one's wife's apron* – бути під черевиком дружини; *be one's own man* – бути незалежним;

3) фразеологічні сполучення, утворені в результаті обмеженого сполучення слів: *between ourselves*, *keep a secret*, *make a secret of*, *nodding acquaintance*, *hurt somebody's feelings*, *give a chase to somebody*, *privileged communication*.

Щодо структури виокремлення фразеологізмів с певним граматичним значенням можна виділити наступні типи моделей:

1) дієслівні (з дієсловом в якості ключового слова): *keep in line*, *give somebody the cut credit*, *open one's heart to somebody*, *put somebody on hold*, *give away the show*, *break loose*, *hold still*; серед них дві одиниці, утворені згідно моделі "дієслово + дієслово": *kiss and tell*, *poke and pry*; а також порівняльні конструкції (з словами *like*, *as*): *avoid like a leper*, *treat somebody as mud*, *cling like a limpet to*;

2) номінативні (з іменником в якості ключового слова): *blank check*, *the American dream*, *rat fink*, *tough egg*;

3) ад'єктивні (з ключовим словом – прикметником): *as independent as a hog on ice*, *as bold as brass*, *high and mighty*, *as proud as a peacock*;

4) прислівникові (маючи значення прислівників): *on the quiet*, *off the record*, *at liberty*, *on somebody's track*, *face to face*, *within these three walls*, *between you, me and the lamppost*.

Аксіологічний аналіз ознак "приватності" показує, доволі чітко виражені фразеологізми, які є об'єктами негативної оцінки в англійській мові:

1) прагнути отримати особисту (приватну, секретьну) інформацію про інших людей: *worm oneself into somebody's confidence* – увійти в довіру, лізти в душу; *have itching ears* – бути допитливим; *force somebody's hand* – випитувати секрети;

2) порушувати чужу територію: *crash a party* - з'явитися без запрошення; *a cuckoo in the nest* – небажаний гість;

3) розповсюджувати приватну інформацію про інших: *stab somebody in the back* – лихословити за спиною, обмовляти когось; *cast dirt at somebody* – закидати багнюкою; *talk scandal* – розповсюджувати плітки; про себе: *wash one's dirty linen in public* – виносити сміття з хати; *foul one's own nest* – розголошувати сімейні таємниці;

4) пильно та довго когось розглядати: *watch somebody like a hawk* – не спускати очей; *stare like a stuck pig* – витріщати очі; *have one's eyes glued on* – не спускати очей;

5) набридати своєю присутністю: *cling like a limpet to somebody* – не відходити ні на крок, причепитися як реп'ях; *bother the life out of somebody* – набриднути до смерті; *breathe down somebody's neck* – стояти над душою;

6) втручатись в сторонні справи: *poke one's nose into somebody's affairs* – пхати ніс в сторонні справи; *poach on somebody's preserve* – втручатись в особисте життя когось; *poke and pry* - пхати ніс в сторонні справи;

7) нав'язувати послуги, думку, знайомство, товариство: *scrape acquaintance with somebody* – напрошуватися у друзі; *cram something down somebody's throat* - нав'язувати свою думку, погляди; *a Dutch uncle* – людина, якій подобається давати поради в родинних зв'язках;

8) порушувати пристойність, правила поведінки: *as independent as a hog on ice* – нахаба; *a rough customer* - грубіян; *go beyond all bounds* – виходити за межі дозволеного;

9) поводитись гордовито, зарозуміло: *have one's nose in the air* – бути гордовитим; *high muck-a-muck* – хвалько, гордій.

10) контролювати когось: *get somebody by the short hairs* - командувати; *get the whip over somebody* – тримати когось в цілковитому підпорядкуванні; *trample under foot* – катувати когось.

Позитивно оцінюються наступні характеристики:

1) свобода, незалежність: *free somebody's hand* – надати свободу дій; *give somebody his head* – надати повну свободу дій; *as free as a bird* – зовсім вільний;

2) невтручання в сторонні справи: *keep one's nose out of something* – не втручатися; *go about*

one's own business – займатися своєю справою;

3) збереження власної приватності: *be a master in one's own house* – не допускати втручання у свої справи;

4) дотримання звичаїв, норм ввічливості: *keep on the rails* – дотримуватись норм поведінки; *keep a civil tongue* – говорити ввічливо; *mind one's p's and q's* – дотримуватись звичаїв;

Проведений аналіз фразеологічних одиниць дозволив зробити наступні **висновки**: ознака "приватності" найбільше репрезентована в групах фразеологізмів, пов'язаних з такими первинними поняттєвими сферами приватності як секретність, свобода та особистість, а також порушення приватності, що уточнюються як емоціональний вплив, статусні порушення і порушення, що мають відношення до отримання або розповсюдження інформації. Фразеологічні одиниці допомагають виявити додаткові оцінні характеристики ознаки "приватності", а також її образного вираження в мові. **Перспективним** є дослідження фразеологічних одиниць, що відтворюють ознаку "приватності" в художньому дискурсі.

Література

Алефиренко Н. Ф. Спорные вопросы семантики. / Н.Ф.Алефиренко. - М.: Гнозис, 2005. – 236с. *Андреева И.А.* Фразеология в национально-культурном аспекте/ И.А.Андреева // Збірник тез доповідей науково-практичної конференції "Сучасна філологія в контексті глобальних змін". – Запоріжжя: ГУ „ЗІДМУ”, 2005. – Т.4. – С. 276-277. *Кунин А.В.* Большой англо-русский фразеологический словарь/ А.В.Кунин. – М.: Высшая школа, 1996. – 942с. *Кунин А.В.* Курс фразеологии современного английского языка/ А.В.Кунин. – М.: Высш. шк., Дубна: Изд. центр «Феникс», 1996. – 381с.